

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Інститут філології
Наукові студії «Японський соціум»

ЯПОНСЬКИЙ СОЦІУМ: ДЖЕРЕЛА – ІСТОРІЯ – СУЧАСНІСТЬ

日本社会: 起源・史学・現代

Матеріали
I наукового семінару
19 квітня 2017 р.
м. Київ

ідей над-
стійно здобуті духовні та матеріальні цінності.

Отже, як можна бачити, подані напрямки діяльності Наукових студій «Японський соціум» Інституту філології не виходять за межі його спеціалізації, оскільки спрямовані на дослідження особливостей формування особистості — носія традицій японської культури, суб'єкта розбудови цивілізаційного простору Японії.

Запрошуємо шановних колег до участі в діяльності наших Наукових студій.

Д. Москальов

КОСМОГОНІЧНІ ФУНКЦІЇ СЛОВА В РАННІЙ ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

За найдавнішими текстами Кодзікі (712 р.) та Ніхонгі (720 р.), вислів «коли розділилися Небо і Земля» (天地初めて發りし時)... є ознакою того, що японська культура ще на ранніх етапах розвитку увібрала даоську концепцію протиставлення і взаємодії двох фундаментальних начал світобудови інь та ян. Ця концепція, приєднавшись до давніх вірувань, інтегрованих в японську релігію синто, значною мірою вплинула на подальше становлення японської культури, про що, зауважимо, свідчить також ієрогліфічна форма (神道) назви цієї релігії.

Зазначимо, що, за давніми текстами, в японській культурі зберіглася синтоїстська картина світу, в якій окрім обоження суцього, важливу (й пов'язану з цим) роль відіграє слово. В синтоїзмі побутує особлива категорія *котодама* 言靈, яка пов'язана із вірою в магичну силу слова, в те, що слово може впливати на речі. Так в «Ман'юсю» (VIII ст.) у пісні № 894 про Японію говориться, що це «дивовижна земля богів і в ній квітне душа слова (котодама)».

Втім і текст Кодзікі показує, яку особливу роль грає слово в контексті архаїчних уявлень японців.

З перших сувоїв видно, що утворення суцього пов'язано з послідовною появою богів, хоча й без жодних ознак їх участі в цьому.

Перші боги присутні лише в особистих іменах, за якими бачимо основні етапи еволюції Всесвіту. Але, надалі, нарешті, з'являються персоніфіковані і діючі божества (Ідзанагі та Ідзанамі). Однак процес першотворення світу представлено лише у номінаціях. Кодзікі вважається священним синтоїстським текстом, тому і слова в ньому мають сакральний статус і мають бути сприйняті як істинні. Тобто в міфологічній картині світу називання речі рівносильне її появі.

Про особливий статус слова свідчать й давні ритуальні тексти *норіто* 祝詞, що являють собою повеління богів, або звернення до них, які проголошував імператор (а спочатку — пращур, тобто, той, хто спілкувався із богами). Існує точка зору, що спочатку *норіто* були текстами номінаційної магії, тобто склалися лише з імені божества і дієслова *нору* (молитись), що власне свідчить на користь того, що слово, яке промовляється, має магичну силу і в архаїчно-ритуальному контексті достатньо промовити слово, щоб привести в дію якісь сили. Численні підтвердження ритуально-магічного статусу слова знаходимо і в Кодзікі, зокрема, коли Ідзанагі та Ідзанамі виступають в ролях чоловіка та жінки, ознакою шлюбного акту постають фрази: «Який прекрасний чоловік (юнак)!», «Яка прекрасна жінка (дівчина)!».

З висловлюваннями богів пов'язується суть пісень *ута* (歌), тобто віршів. Перші поетологічні трактати говорять, що пісня виражає душу богів, нею тішаться їхні серця, в них міститься душа слова (*котодама*), і те, що вірші мають складатися з огляду на ці важливі фактори. З іншого боку, незважаючи на суто японську, відмінну від китайської, природу слова, (в китайській культурі воно асоціюється із *вень* 文, із писемним знаком, а у японській — із *кото* 言, усним словом), структуру й суть пісні пов'язано з даоською та буддистською космогонією: японська пісня *вака* вміщує весь космос; її дві частини являють собою сили Янь та Інь, а п'ять рядків — п'ять стихій, в яких перебувають боги і будди (За «Іванами дзьосікі» IX ст.), що говорить про те, що вже на ранніх етапах у межах японського культурного простору випрацьовувалися специфічні форми, які беруть свій початок у давніх віруваннях і поступово наповнюються важливими концептуальними складовими, при цьому всі вони, — синтоїстська, даоська, буддистська, конфуціянська, — вступають в плідний синтез, взаємодоповнюючи й доповнюючи одне одного.